

például harcok az evésért, a leckeírásért, az időbeni hazaérkezésért, a részvételért a házimunkában stb. Szidhatjuk, fenyegethetjük, megverhetjük, gyötörhetjük őt (és magunkat), de nem tömhetjük meg, nem kényszeríthetjük tanulásra, vagy munkára.

Ne feledjük, hogy mi vagyunk a felnőttek – ne süllyedjünk le a kisgyerek szintre és ne kapcsolódjunk be a hisztizésbe. Ha nem sikerült elkerülni a kitörését, nem tehetünk semmit a csillapodásáig, mert az érveink nem fognak meghallgatásra találni, és a düh vagy a verés csak ront a helyzeten. Ha otthon vagyunk, próbáljunk elvonulni és elfoglalni magunkat valamivel, ne vegyünk tudomást a zajról és fojtsuk el magunkban a sikítás vágyát egy kis dudorászással.

Ha nyilvános helyen vagyunk és zavar minket a járókelők, vásárlók cöcögő rosszállása (akik könnyen elfelejtik, hogy minden gyerek hisztizik időnként), próbáljunk meg félrevonulni egy elhagyatottabb helyre (parkoló, mosdó) és ott várjuk meg, míg lehiggad, hogy megölelhessük és újra kezdhessük.

Gondoljuk meg, mielőtt nemet mondunk, de aztán már tartjuk magunkat hozzá – jó elkerülni az összeütközéseket, és

tág korlátok között nevelni, de ha egyszer már nemet mondtunk, ne engedjünk belőle.

A gyermekeknek rá kell jönniük, hogy nincs értelme vitázni és jelenetet rendezni. Ez nem azt jelenti, hogy verést kapnak, csak annyit, hogy ha a válasz „nem” volt, az érdemi változások nélkül, mindig „nem” marad.

Mutassunk példát: minél több udvariasságot, megértést, együttműködést tanúsítunk gyermekünkkel szemben, annál többet kapunk majd vissza tőle. Ha kiabálunk, mikor rálép a lábunkra, valószínűleg ő is fog, ha a fésűvel húzzuk a haját. Ha mindig túl elfoglaltak vagyunk ahhoz, hogy meghallgassuk, nehezen fogjuk elérni, hogy ránk figyeljen. És ha azt akarjuk, hogy különösen udvarias legyen a vendégeinkhez, sose szidalmazzuk vagy kötekedjünk vele a barátai előtt. Nem kell kitűnnünk ahhoz, hogy elnyerjük gyermekünk tiszteletét, hisz az már úgyménié.

Bár a gyerekek természetesnek veszik, hogy a szülők tökéletesek, ne szégyelljük bevallani, ha tévedtünk, vagy akár bocsánatot kérni, ahogyan tőlük várjuk. És ha olyasmiről kérdez, amire nem tudunk válaszolni – hát, úgysem akartuk, hogy azt gondolja rólunk, mindent tudók vagyunk, igaz? Próbáljuk együtt megtalálni a választ.

A vér szerinti szülő reprezentációja mint „fantom” örökbefogadó családokban

Egészséges fejlődés esetén a tárgyállandóság kialakulására (kb. 3 éves kor) a „jó” és „rossz” anya képe egyébe szerveződik a gyermek reprezentációs világában.

A „megkettőzött anya” az örökbe fogadott gyerek reális világának része.

Az ismeretlen szülő-anya képe az örökbe fogadó szülő fantáziált vér szerinti anyaképének közvetítettjeként reprezentálódik a gyermekben.

A cikk esetrészletekkel illusztrálja, hogy az örökbe fogadó szülők transzgenerációs mintái az örökbefogadás jogi szabályozóival karöltve, milyen módon serkentik vagy gátolják az örökbe fogadott gyerek egészséges személyiségfejlődését.

■ TÖRVÉNY KORLÁTOZZA A TÖRVÉNY BETARTHATÓSÁGÁT

A gyámhivatal örökbefogadást engedélyező határozatának jogerőre emelkedése után az örökbe fogadott gyerek szülőt és gyökeret vált. Születését újra anyakönyvezik, vér szerinti szülei adatait törlik születési anyakönyvből, örökbefogadóit jegyzi a vér szerinti szüleiként.

Az örökbe fogadott gyerek születésekor kapott családi neve örökbe fogadó szülei családi nevére változik, utónevet is ők választhatnak neki.

A Családjogi Kódex (Csjt.) kimondja, hogy az örökbefogadás után a vér szerinti szülőkkel a gyermeknek minden kapcsolata

megszakad. A vér szerinti anya a lemondást követően soha többé nem keresheti gyermekét. A 14. életévét betöltött gyermek, kérelmet nyújthat be vér szerinti szülei adatainak megismerése iránt, teheti azt, amennyiben tisztában van örökbefogadottságával. A Hatóságnak lehetősége van a tájékoztatást nem engedélyezni, amennyiben úgy ítéli meg, hogy az a gyermek érdekeivel ellentétben áll, pedig a Gyvt. kimondja, hogy az örökbe fogadott gyermeknek, alapvető joga hogy származását és vérszerinti családját megismerje. Az örökbe fogadott gyerek jogainak mindenkor érvényesítési módjáról azonban sem a Polgári törvénykönyv (Ptk.), sem a Csjt. nem rendelkezik, a gyermek származása titokban tartható.

Továbbá a törvény kimondja, hogy örökbe fogadó és örökbe fogadott házasságot nem köthet, a házassági akadály örökbe fogadás felbontása esetén megszűnik. Az örökbe fogadás során létesült más rokoni kapcsolat nem jelent házassági akadályt, az örökbe fogadó vér szerinti és örökbe fogadott gyermeke közötti házasság törvényes.

A vér szerinti leszármazás, örökbe fogadott testvérek között is házassági akadályt jelent. A törvény ismeretének hiánya nem ad felmentést a törvény betartása alól. Örökbe fogadás esetén éppen a törvény korlátozza a törvény betarthatóságát, ugyanis örökbe fogadást követően a különböző családokba kerülő vér szerinti testvérek újraanyakönyvezésükkor egymástól eltérő családi nevet kapnak. A véletlenül múlt, hogy a két fiatal szerelmes nem lett törvénytisztező.

Péter és Kata, egyetemistaként ismerkedtek meg. A közös sors mélyítette el barátságukat, mindkettőjüket csecsemőkorukban fogadták örökbe. Házasságuk előtt, egymásnak erőt adva, örökbe fogadó szülei támogatásával kutatták fel vér szerinti szüleiket, akkor tudták meg, hogy ők maguk vér szerinti testvérek.

A jog kimondja, hogy egymásról a testvérek kizárólag a vér szerinti anya közvetítésével szerezhetnek tudomást, erre 14 éves koruk előtt a törvény nem biztosít lehetőséget, később pedig a vér szerinti anya visszautasíthatja gyermekei megkeresését.

Péter és Kata vér szerinti anyja évek óta várta, hogy gyermekei megkeressék. Tizennyolc évesen szülte Pétert, rá egy évre Kátát, egy apától, aki fogantatásuk pillanatától nem vállalta a gyerekeket. Az asszony titkolta terhességeit családjá előtt, vidékre ment megszülni a gyerekeket, ott mondott le róluk. Hosszú éveken keresztül képtelen volt feldolgozni a történeteket, depresszióval több ízben pszichiátriai osztályon kezelték.

A két fiatal találkozását a vér szerinti anyával hosszú hónapok zavarodott fájdalma, majd a megbékélés követte. Mindhármán tartják a most már rokoni kapcsolatot egymással, amit a két örökbe fogadó család is támogat. Péter megnősült, feleségével gyereket várnak. Kata vőlegényével egy év együttélés után szakított, jelenleg örökbe fogadó szüleivel lakik.

Elfogadható jogi korlátozás miatt az örökbe fogadói szülő-gyerekek kapcsolatok követésére nincs lehetőség. Így a pszichológiai szakirodalom mostoha gyereke az örökbe fogadás. Örökbe fogadotti sorstörténetekkel önéletrajzi visszaemlékezésekben, szépirodalmi elbeszélésekben és terápiás kapcsolatokban találkozhatunk, ezek egyedi, nem általánosíthatók.

Az élmény, az emlékek megoszthatóságának nehézsége, ami visszaköszön a történetekben. Ezt illusztrálja az alábbi is.

A hangulati labilitása miatt 42 évesen pszichoterápiás segítséget kérő Zoltán kíváncsisága alkalmat adott a véletlennek, amely – Camus-t idézve – „csak akkor mozdul, ha nógatják”, és örökbe fogadó apja hagyatékában keresgélve elértarta származási iratait, mellette gondosan beborítékoltva lapult akkor már elhunyt vér szerinti anyja fényképe.

Az apa halála után újra írandó múlt, a csalódottság élménye Zoltán életében hosszú hónapokig megoszthatatlanná vált. Egyik terápiás órákon egy Camus idézettel fejezte ki akkori érzéseit.

Idézem: „Ha megesett, hogy megpróbálta szívét kitárni, vagy éppen említeni érzéseit, a kapott választ bármilyen volt is, legtöbbször sértőnek találta. Észrevette ilyenkor, hogy ő meg a társa nem ugyanarról a dolgról beszélnek. Mert ő bizony hosszú napok kérdőzését és szenvedését sűrítette kifejezéssé, (.....). A másik ellenben közkeletű érzelmre gondolt, piacon árult fájdalomra, sorozatban gyártott mélabúra. Akár jóindulatú, akár ellenséges volt a válasz, mindig célját tévesztette, jobb volt hát lemondani róla.”

■ HASONLÓ ÉLMÉNYEKRŐL ÍR ANDREI MAKIN FRANCIA HAGYATÉK CÍMŰ REGÉNYÉBEN:

„Egy napon olyan fényképet találtam, amelyet nem lett volna szabad látnom...”

Nagyanyámnál töltöttem a szünidőt, az orosz sztyeppe szélén, abban a városban, ahová ő a háború után került.... Családunk történelem előtti idejébe merültem. Akkor láttam meg, amikor puszta kíváncsiságból belenéztem egy borítékba, amelyet az album utolsó oldala meg a fedele közé csúsztattak. Mindenütt van egy rakás ilyen kép, az ember azt gondolja róluk, nem illenek az érdes lapokra, tájak, amelyeket már nem ismerünk fel, arcok, amelyekhez már nem köt bennünket sem vonzódás, sem emlék. Valahányszor megpillantjuk őket, elhatározzuk, egyszer ki kéne válogatni, el kellene dönteni, mi legyen ezekkel a szegény párákkal... Egy fiatalasszonyt ábrázolt, akinek ruházata élesen elütött a többi fényképen látható emberek csinos öltözékétől. A nő durva, pizskosszürke vattakabátot, lehajtható fülvédős férfikucsmát viselt. Gyapjútakaróba bugyolált csecsemőt szorított a keblére. „Hogyan kerülhetett ide- töprengtem magamban-ezek közé a frakkos urak, estélyi ruhás hölgyek közé?”...Nem hallottam, amikor nagyanyám benyitott. A vállamra tette a kezét. Összereztem, azután a fényképre mutattam és megkérdeztem: – Ki ez a nő? Nagyanyám mindig tökéletesen nyugodt tekintetén enyhe riadalom villant át. Csaknem közönyös hangon kérdéssel felelt: – Milyen nő? Mind a ketten elhallgattunk, fűleltünk. Furcsa rebbenés hallatszott a szobában” (Makin, A. 1996)

A titok „megzavarja a titoktartó ember természetes viselkedését”- mondja Hermann Alice, elmagányosít, elszigetel – írja Hermann Imre. Tárgyatlan feszültség, magában rejtja a talányt. A titok tárgyának hiánya beindítja a keresést „mindannyiszor működésbe lép, ahányszor a megkapaszkodás ösztöne tárgy nélkül marad”- folytatja Hermann Imre. (Hermann, I. 1984)

Ez a jelenség az Oidipusz mondában is megjelenik:

A csecsemőkorában kitett, majd Korinthos gyermektelen királyának udvarában királyfiként felnevelkedett Oidipusz származásában elbizonytalanodik, sejtésére választ vár, jóslatot kér. A jóslat szerint kerülnie kell hazáját, mert különben apja gyilkosa és anyja férje lesz. Oidipusz más rejtvényét fejt meg a sajátja helyett, megválaszolja a Szfinx kérdését, Szophoklészét idézve megfejtja a „a Nagy Talányt”. Származási titka lelepleződik, de már későn, identitás- keresése sorstragédiába torkollik.

Erik H. Erikson Identitásválság önéletrajzi vetületben című munkájában írja: „Az identitás a személyes azonosság szubjektív érzésének megléte...,”



az életteli személyiség koherenciájának érzése, ami a serdülőkori fejlődési szakaszban érik be, pszichobiológiai feltételei akkor adóttak, pszichoszociális faktorok viszont fájdalmasan, de nem szükségképpen elnyújthatják a válságot.” (Erikson, E.H. 1991)

Erikson önfeltáró munkájában írja szüleiről, s ez tapasztalható más örökbe fogadott gyerekek szüleinél is, hogy nyilvánvalóan azt gondolták a gyermek származásának titokban tartása célszerű, ... mert „úgy gondolhatták, így fogom majd teljesen otthon érezni magam az otthonukban. Ahogy ezt a gyermekek szokták, belementem a játékba, és többé-kevésbé elfelejtettem három éves korom előtti életemet, amikor anyám és én egyedül éltünk.”

Eriksont identitáskeresése a pszichoanalízishez vezette, majd később munkájában elkötelezettjévé vált az identitás kutatásának, amely kreatív feldolgozását jelentette identitásválságának.

■ MIÉRT KÉSLEKEDHET VAGY MARAD EL A VÁLASZ A SZÁRMAZÁS KÉRDÉSÉRE?

Az örökbefogadói szülői szereppel való azonosulást is identitásválság kíséri. Az addig természetes és magától értetődő jövőképeket újra kell értékelniük a leendő szülőknek. A gyermektervezés képessége és kontrollja elvész. Az örökbefogadást rendszerint kellemetlen és bizonytalan kimenetelű meddősségi vizsgálatok, hosszan tartó orvosi beavatkozások, a teherbe esést se-

gítő, arra a statisztikai adatok alapján alacsony százalékban esélyt adó, a nők egészségi állapotát veszélyeztető költséges beavatkozások előzik meg. Gyermektelenségük okáról kimutatható egészségkárosodásuk hiányában sokszor orvosi magyarázatot sem kapnak a párok. A házaspár intim szférájába való beavatkozás közös házastársi „szelfjüket” sérti. Stabil énkép hiányában a leendő anyák/apák énképe nőiségükben-férfiasságukban sérül, foganó- ill. nemzőképtelenségüket gyakran büntudat, szégyen érzése kíséri. A környezetük és a teherbe esést segítő orvosok által stigmatizált párok izolálódnak, kerülnek családjukat, ismerőseiket, azokat, akik gyermektelenségük okára választ várnak. A beavatkozások során többször újjáéledő reményt, az ismétlődő vetélések során átélt veszteségeket, csalódásokat követően fokozódik a párok bizonytalantól való szorongása, kiszolgáltatottság érzésük nő. Megjelennek az indulatok azokkal szemben, akikről úgy gondolják szülni képesek, gyermeküket megtartani azonban restek, elvetetik, örökbe adják őket.

Noy-Sharov D. Izraelben élő pszichoanalitikus szerint – s ezt saját terápiás tapasztalataim is alátámasztják az válhat „elég jó” örökbe fogadó szülővé, aki saját nemzőképtelenségével kibékült, átélte, elgyászolta meg nem született gyermeke/ivel átélt veszteségélményeit, és az örökbefogadást mint alternatív gyermekváltási lehetőséget elfogadni kész. Számukra a biológiai anya szülő-társ, saját szülővé válásukhoz segítség, nem elítélni, hanem megérteni készek életre szóló döntését. ők azok, akik képesek az elutasítottság alapélményét megszelídíteni, megbékítő sorsmagyarázattá formálni örökbefogadott gyermekük számára.

A párok nem ritkán környezetük, kezelőorvosuk javaslatára jelentkeznek örökbefogadásra, nemzőképtelenségük gyógyulását várják örökbe fogadott gyerektől. „Ha megszűnik a görcsös akarás, nagyobb az esély a teherbe esésre”- hallani sokszor. A „megmentő/ gyógyító szerep”-ben sikertelen, vagy akár sikeres örökbe fogadott gyerek, az anyát folyamatosan saját deficitjére, narcisztikus sérelmére emlékeztetheti. Az ilyen szülői környezetben nevelkedő gyerek, hogy létjogosultságát kivívja, veszteségeiért kárpótolni igyekszik örökbefogadóit. Elismerése reményében az anya elvárásainak megfelelően viselkedik, kedvességével, szeretetével, sikerességével kompenzálja az anya sikertelenségérzését.

A gyermektelenségből adódó veszteségek feldolgozási módja az örökbe fogadó szülők korai tárgykapcsolatainak minőségén múlik.

Azok a felnőttek érzékenyek különösen a fenyegető veszteségekre

- akik múltjukban számukra jelentős személy elvesztését élték át,
- akik elszakadást éltek át a korai időkben (otthonban nevelkedtek, vagy érzelmileg elhanyagolták őket),
- azok, akiket bántalmaztak, vagy akiknek gyermeki függő léttelükkel visszaéltek,
- akik hamis, bizalmatlan, titkokkal teli szülői környezetben nőttek fel,
- azok, akik szüleik házasságának összetartói voltak, és szorongtak, hogy egyikük szeretetét elveszthetik.

A reflektálatlan, korai veszteségek, nélkülözések és traumák hátráltatják a korai kötődési rendszer biztonságának kiépülését.

A bizonytalanabban kötődő szülők, a korai biztonságos, bejósolható, kiszámítható bánásmód hiánya, valamint a rá nem

hangolódó szülői jelenlét következtében a korai kapcsolatok emlékeit és jelentését hiányosan integrálják. A számukra fontos személyekről nem képesek egységes és reális képet alkotni, az ellentmondások keltette feszültségek átélését a fejlődés korai időszakára jellemző énvédő mechanizmusokkal (tagadás, idealizálás, leértékelés, projektív identifikáció) hártják el.

Örökbefogadást megelőzően a párok négyülékes dinamikusan orientált pszichológiai konzultáción, majd egy leendő örökbefogadó párokból álló 21 órás örökbefogadásra felkészítő részben tematikus, részben saját élmény jellegű csoportos képzésen vesznek részt.

Megfigyelhető, hogy az élettörténetüket koherens narratívába foglalni képes, magas reflektív szelffunkcióval rendelkező, stabilan kötődő leendő örökbe fogadó szülők fantáziájukban többnyire felmentő, megértő, elfogadható magyarázatokat keresnek a vér szerinti szülők gyermekeiket elutasító lépésére.

Ilyeneket: – *Nehéz helyzetben lehetett, hogy meg kellett tennie ezt a lépést.*

• *Lehet, hogy intézetben nevelkedett, nem volt hová vinnie gyereket. – Szociális problémái lehetnek. – Önzetlen volt, hogy kihordta, és nem elvetette a gyermeket. – Végül is az örökbeadással gondoskodott gyermekéről. – Nem volt, aki segítsen neki a bajban.*

• *A gyerek érdekeit nézte. – Sokáig tarthat, amíg kiheveri döntését.*

Ugyanezek a leendő örökbe fogadó szülők a származás kérdését természetes módon, nyíltan kívánják kezelni mind gyerekek, mind környezetük előtt. Az örökbefogadási formák közül inkább választják a nyíltat – ahol módjukban áll találkozni,



megismerni a vér szerinti szülőt, mint a titkosat, ahol a biológiai anyát nem ismerhetik meg.

Az élettörténetüket egységes narratívába foglalni nehezen vagy egyáltalán nem tudó, alacsony reflektív szelf funkcióval rendelkező, bizonytalanabb kötődést mutató leendő örökbefogadók fantáziált vér szerinti anyá képe hasított. Többségükben elítélik, néhányan közülük idealizálják a gyermekükről lemondó biológiai anyákat, döntésükre magyarázatot, indokot nem keresnek.

A kérdésre: „Mit gondol, hogyan juthat el egy anya olyan döntésig, hogy örökbe adja gyermekét, hogyan jellemezné a lemondó szülőket?”

A jelentkezők 15%-ánál ilyen válaszokat kapunk:

– *Ilyen tette nem lehet mentség. – Nem is ember az ilyen, aki el tudja dobni gyermekét. – Önző dolog nem védekezni. – Hol van az ilyen embernek a felelősségtudata. – Felnézek rájuk. – Elképzelhetetlennek tartom, hogy juthat valaki ilyen döntésre. – Nem kéne engedni, hogy találkozzon vér szerinti anyjával az örökbe fogadott gyerek, csak összetörné a lelkét.*

Ugyanezek a leendő örökbe fogadók saját anyjukat többnyire áldozatkésznek, szeretőnek, odaadóknak, írják le, idealizálják gyerekkori emlékeiket.

Az a középkorú asszony, aki öt sikertelen lombikprogram után döntött férjével az örökbefogadás mellett, nagy igazságtalanságnak élte meg, hogy míg ő nem sok arra méltatlan ember gyereket szülhet. Kérdésemre, miszerint „Fel tudna e idézni gyerekkorából egy igazságtalanságot, ami vele történt meg”, a következőt válaszolja: „Szerencsére semmi igazságtalanság nem történt velem gyerekkoromban. Egy jó emlékemet fel tudom idézni: Nagyon sokat dolgoztak a szüleim, ezért sokat voltam egyedül, nekem kellett vigyáznom picit korától az öcsémre. Tizenhat éves koromban ért egy autóbaleset, fél évet voltam kórházban nagyon jó érzés volt látni, ahogy izgultak értem, soha annyi időt nem töltöttem a szüleimmel”.

A reflektálatlan korai csalódás- és veszteségélmények, amelyek a gyermek és a gondozó személy kapcsolatában történtek, nagyfokú érzékenységet eredményeznek a bekövetkezett vagy várható veszteségekkel kapcsolatban.

Tapasztaljuk az örökbe fogadást megelőző konzultációkon, hogy az előbb említett élettörténeti előzményekkel felnőtt örökbefogadó szülők fenyegetően élik meg a vér szerinti szülőt, nem bíznak a gyermekükkel kialakítható szeretet-kapcsolat erejében. Az örökbefogadási formák közül inkább választják a titkosat, ahol elkerülhető a szembe nézés a vér szerinti szülővel. Minél későbbre halasztanák a származási kérdések tisztázását gyermekükkel. Már az örökbefogadást megelőzően rettegnek, hogy kamaszkorba érve örökbe fogadott gyermekük átpártol a biológiai szülőhöz, és hálátlanul elhagyja őket.

Ilyen kérdéseket fogalmaznak meg:

„Mi lesz, ha azt mondja majd a gyerek, hogy nekem Te ne parancsolgass, Te nem is vagy az anyám?”

„Mi lesz, ha megtiltunk valamit, ő meg visszamegy inkább a szüleihez?”

A serdülőkor időszakában, mondja Winnicott, a szülő „bábát vet, és bombát arat”. „A kamaszban egy készülő felnőtt és egy búcsúzó gyermek küzd egymással” – írja Vikár György Az ifjú kor válságai című könyvében (1980). Freud a gyászhoz hasonlítja a serdülőkort, amikor is végleg búcsút kell venni kisgyerekkori kötődéseinktől, s el kell indulni az önállósulás útján.

A szülő-gyerek kapcsolati konfliktusok, akárcsak vér szerinti családokban a kamaszkorra éleződnek ki.

■ KAMASZKORI KONFLIKTUSOK

Az örökbefogadott gyerek serdülőkori problémáit összehasonlítva a serdülőkor általános nehézségeivel, a szokványosnál több gondra lehet számítani.

A gyermek korai sérülései, a vérségi kötelékek hiányából adódó ödipális kívánságok beteljesülésének gyengébb tabuja, a személyes gyökerek ismeretének hiánya, ebből adódóan az örökölt és szerzett tulajdonságok szétválaszthatatlansága, az öröklésre vonatkozó szülői fantáziák, mindezek fokozzák a kamasz-kori identitásválságot.

Stabil énkép, megfelelő önbecsülés esetén a szülők elfogadóan és támogatóan képesek viszonyulni serdülő gyerekek önállósodási törekvéseihez. Gyermekük egységes anyaképének kialakulását segítik, amikor anyaságukban osztozni készek a vér szerinti szülővel, támogatják gyermeküket gyökerkeresésében.

A Gyerekjóléti Szolgálatoknál segítséget kérők között van alkalmunk találkozni a kétségbeesés szélén levő, kamaszkorú gyermekük viselkedésproblémáit tehetetlenül szemlélő, gyermekük visszaadását fontolgató örökbe fogadó szülőkkel.

A reflektálatlan kötődési deficitet mutató, integrálatlan anyaképpel (szelftárgy reprezentációkkal) bíró, szülői szerepükben bizonytalanabb örökbe fogadók serdülőkorú gyermekeinek önállósodási leválási törekvései, a szülők korai elutasítottság élményeit mobilizálja, ami ördögi kör beindítójává válhat a családban.

Az énjét a szorongást keltő korai élmények átélése ellen védő, gyereke dacos, szembehelyezkedő, lázadó viselkedését személyes elutasítottságaként megélt szülő, önbecsülése megőrzése érdekében kívülre helyezi a problémát.

Negatív anyaképe az örökbe adó anyára és annak vér szerinti leszármazottjára, saját örökbe fogadott gyermekére vetül. Gyermekük viselkedését megváltoztathatatlan ténynek, genetikusan kódolt hibás programnak tudják be.

Tudattalanul provokálják a gyereket, amivel projekcióiknak megfelelő érzéseket és viselkedéseket váltanak ki belőle. Ábrahám és Török szavaival, „életre kel a fantom” (Rand, M.2001.), az anya tudattalanja, a gyerek – nem tudja miért – rossznak, hibásnak tartja magát.

Megfelelve örökbe fogadói tudattalan negatív elvárásának a gyermek viselkedésproblémái szélsőséges irányba fokozódhatnak.

A Ptk. szerint az örökbefogadás törvényi úton felbontható. Az örökbefogadás megszűnésével a gyermek örökbe fogadótól

kapott családi neve visszavétték, neve az örökbefogadást megelőzően viselt családi és utónevére változik vissza. A gyerek ilyen esetekben ismét gyökeret vált.

Az örökbefogadást előkészítő pszichológus és szociális munkás szakemberek felelőssége a felbontások és visszaadások megelőzése.

Amit tenni lehet:

- Támogatni szükséges az örökbefogadásra jelentkező párokat a hosszú, két-három éves várakozási időben. A családokkal kialakuló bizalmi kapcsolatuk ad alapot a szociális munkásoknak arra, hogy a szülői szerepükben bizonytalanabb párokat motiválttá tegyék a pszichológiai segítség igénybevételére, múltjuk elfogadása és önbizalmuk erősítése érdekében.
- Fontos továbbá a konzultációkon, és képzéseken felhívni a figyelmet a serdülőkor fejlődési sajátosságaira. Tudniuk kell a leendő örökbefogadóknak, hogy a kamaszkor időszakában vér szerinti gyerekeket nevelő családokban is adódhatnak nehézségek, az esetleges problémák megjelenése nem örökbefogadói szülői szerepük kudarca, baj esetén időben kérjenek szakembertől segítséget.
- A biológiai anyával való találkozás sokszor fájdalmas és csalódásteli. Mégis, az örökbe fogadott gyermeket szülőanyja megismerése, a vele való találkozás segíti stabil identitás-élményének kialakulásában.

Ezért fontos, hogy az örökbe fogadó szülők is bátran támogassák gyermeküket származási gyökereinek megismerésében!

„Azzal, hogy az anya kihordta, megszülte, már tett gyermekéért”, a kontextuális családterápiás irányzat nyelvén jogosultságot szerzett, akárcsak a gyermekről későbbiekben gondoskodó örökbefogadó szülő – írja Böszörményi-Nagy Iván, ezért az „örökbefogadott gyermek mindkét szülő felé lojális, a lojalitás érdemeken, nem pedig hatalmon alapul.” (Böszörményi-Nagy, I. 1991.)

Korbuly Ágnes

Irodalomjegyzék:

- Bede, N. (2000): Kvázi „hasításos” helyzetek. *Család Gyermek Ifjúság*, (9),6: 22-24.
- Böszörményi-Nagy, I.–Krasner, B.R. (2001): *Kapcsolatok Kiegyensúlyozásának dialógusa*. Coincidencia Kft, Budapest.
- Erikson, E.H. (1991): *A fiatal Luther és más írások*. Gondolat, Budapest.
- Fónagy, P.–Target, M. (1998): *A kötődés és a reflektív funkció szerepe a szelf-fejlődésben*. *Thalassa*, (9), 1:5-43.
- Hermann Alice (1979): *A gyermekben érlelődik a jövő*. Válogatott írások. Kossuth Könyvkiadó
- Hermann, I. (1984): *Az ember ősi ösztönei*. Magvető Könyvkiadó, Budapest.
- Kerényi, K. (1997): *Görög mitológia*. Szukits Könyvkiadó, Budapest.
- Dr. Katonáné dr. Pehr E. (1999): *Az örökbefogadás és az örökbefogadási eljárás*. HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft., Budapest.
- Makine, A. (1996): *A francia hagyaték*. AB OVO
- Noy-Sharav, D. (2002): *Good enough adoptive parenting. The adopted child and selfobject relations*. *Clinical social work journal*, (30),1: 57-76.
- Rand, M. (2001): *Titok és utókor-a transzgenerációs fantom elmélete*. in: *A megtalált nyelv szerk.: Ritter, A., Erős, F. Új Mandátum Könyvkiadó*
- Vikár, Gy. (1980): *Az ifjúkor válságai*. Gondolat, Budapest.
- Winnicott, D.W. (1999): *Játszás és valóság*. Animula, Budapest.

„Romapecsenye”

■ MILYEN LEHET MA EBBEN AZ ORSZÁGBAN CIGÁNYGYEREKNEK LENNI?

Milyen lehet magyar nyelven azt mondani, ha valami félresikerült, hogy 'cigányútra' ment. Hallani, ha egy kicsi gyerek kuncsorog valamiért: 'ne cigánykodj'. Ha valahol rendetlenség és piszok és ricsaj van, nyelvünk 'cigány vircsaft' kifejezéssel is illelheti; hogyan tarthatja meg sajátos ízlésvilágát ott, ahol a magyar közízléstől eltérő tarkaságot 'cigányos' jelzővel azonosítjuk? Ahol egy cigány ember saját magyar nyelvjárása kabarétréfák humoralapja, miközben szépnek és ízes beszédnek halljuk a 'magyar' nyelvjárásokat? Ahol a nonszensz, a sohanapján képi megfogalmazása a „cigánygyerekek égből potyogása”? Egy olyan országban, ahol csodálkozva meredünk velünk azonos szinten élő ismerősünkre, 'nahát, nem is tudtam, hogy cigány, hogy kikapálódott', és ettől kezdve megalapozottnak hisszük a megkülönböztetést, miszerint a cigányok tehetnek róla, hogy olyanok, amilyenek, és büszkén hordozzuk körül toleráns voltunkat, miszerint nincs bennünk semmiféle előítélet: van ám cigány haverom is...

Milyen lehet cigánygyerekek lenni ott, ahol ha egy szőke kislány tetves lesz, az anyuka veszi magának a bátorságot, hogy az iskolában fennhangon, a többi gyerek előtt szégyenítsen meg gyereket és tanárt egyidejűleg: a cigánygyerek környékéről márpedig tessék elültetni, az hozta a tetűt. Milyen érzés lehet ezek után oda tartani a fejcskét, tessék kutakodni benne, és milyen érzés lehet az, amikor kiderül, nem tetves a borzos barna haj; s a zavart anyukát hallani: nahát, ez létezhetetlen, mástól nem kaphatta a kislány.

Milyen lehet a város flaszterén caplatni a mamával, tenyeret nyújtogatva, csak egy forintot, éhesek vagyunk, lassacskán megtanulva a szigorú törvényt: kérni, koldulni, kuncsorogni, 'cigánykodni' kell; és milyen érzés lehet az aluljáró kövén a mama ölében ülve cérnahangon karácsonyi énekeket kántálni, az anya szeméből pedig könny folyik?